

WYKŁADU Z PRZEDMIOTU „POSTĘPOWANIE CYWILNE”

SSR DR MARIUSZ ŚLADKOWSKI

29.04.2021r.

Temat

„Skarga kasacyjna”

Znowelizowany Kodeks postępowania cywilnego przyjął system kasacyjny z elementem rewizyjnym, gdyż w pewnych warunkach sąd kasacyjny może orzec co do istoty sprawy (art. 398¹⁶). Sądem kasacyjnym jest Sąd Najwyższy. Nowela Kodeksu postępowania cywilnego, dokonana ustawą z 22.12.2004 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98), przekształciła dotychczasową skargę kasacyjną w nadzwyczajny środek odwoławczy, skoro przysługuje on od prawomocnych wyroków sądu II instancji.

W myśl art. 398¹, skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego przysługuje stronie od następujących orzeczeń sądu II instancji:

- a) wydanego przez sąd II instancji prawomocnego wyroku;
- b) postanowienia wydanego przez sąd II instancji w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania, kończących postępowanie w sprawie.

Ad. 1

Skarga kasacyjna według Kodeksu przysługuje **wyłącznie od wyroków prawomocnych. Skarga kasacyjna przysługuje jedynie od prawomocnych wyroków sądu II instancji**, co oznacza, że nie można zaskarżyć wyroku, jeżeli nie została od niego wniesiona apelacja. Reasumując, stwierdzić trzeba, że skarga kasacyjna przysługuje stronie od wyroków częściowych, końcowych, łącznych i uzupełniających, a także od wyroków wstępnych.

Ad. 2

Skarga kasacyjna przysługuje wyłącznie od postanowień sądu II instancji wydanych w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania, kończących postępowanie w sprawie.

Za niedopuszczalną należy uznać skargę kasacyjną od postanowień sądu II instancji w sprawach, w których nie przysługuje skarga kasacyjna.

Prawo do wniesienia skargi kasacyjnej przysługuje również **Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich oraz Rzecznikowi Praw Dziecka** (art. 398¹ § 1). Według Kodeksu, **jedyną instancją kasacyjną jest Sąd Najwyższy** (art. 398¹). Ustawodawca polski ogranicza przedmiotowo zakres orzeczeń, które mogą być zaskarżone kasacją.

Zgodnie z Kodeksem, skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach:

- 1) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednak w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odszkodowanie z tytułu wyrządzenia szkody przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;
- 2) o rozwód, o separację, o alimenty, o czynsz najmu lub dzierżawy oraz o naruszenie posiadania;
- 3) dotyczących kar porządkowych, świadectwa pracy i roszczeń z tym związanych oraz o deputaty lub ich ekwiwalent;
- 4) rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym.

Niedopuszczalna jest skarga kasacyjna od wyroku ustalającego nieistnienie małżeństwa lub orzekającego unieważnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron po uprawomocnieniu się wyroku zawarła związek małżeński. Z przedstawionych powyżej ograniczeń dopuszczalności skargi kasacyjnej wynika, że skarga kasacyjna jest zawsze dopuszczalna w sprawach o **prawa** niemajątkowe, nawet jeżeli łącznie z nimi dochodzone są roszczenia przekraczające wartości kwot wskazanych w art. 398² § 1. Wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną określa się wdg zasad przewidzianych w art. 19-24 (art. 368 § 2 w zw. z art. 398²¹).

Począwszy od dnia 07.11.2020r. skarga kasacyjna jest również niedopuszczalna w sprawach, w których powództwo oddalono na podstawie art. 191¹ k.p.c. Skargę kasacyjną wniesioną w takich sprawach pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo

dotyczy pism związanych z jej wniesieniem. O pozostawieniu skargi kasacyjnej i pism związanych z jej wniesieniem zawiadamia się powoda tylko raz - przy wniesieniu pierwszego pisma. W/w regulacji nie stosuje się w sytuacji, gdy w wyniku uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku wydanego na podstawie art. 191¹ i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania została ona rozpoznana na zasadach ogólnych oraz do skargi kasacyjnej wniesionej przez podmiot, o którym mowa w art. 398¹ § 1, inny niż powód.

Dalszym ograniczeniem skargi kasacyjnej jest wprowadzona przez ustawodawcę instytucja tzw. przedsądu. Pozwala ona, już na wstępnym etapie postępowania kasacyjnego przed Sądem Najwyższym, na odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania. Według przepisu art. 398⁹ § 1, Sąd Najwyższy obowiązany jest do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jeżeli:

- a) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne,
- b) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów,
- c) zachodzi nieważność postępowania,
- d) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

O odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy orzeka na posiedzeniu niejawnym, przy czym postanowienie wydane w tym przedmiocie nie wymaga uzasadnienia (art. 398⁹ § 2). Jednak Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 30.5.2007 r. (SK 68/06, OTK-A 2007, Nr 6, poz. 53) uznał, że zwolnienie z obowiązku uzasadnienia postanowień o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest niezgodne z Konstytucją RP.

Kodeks przewiduje dla skargi kasacyjnej odmienne aniżeli przy apelacji podstawy zaskarżenia. Według Kodeksu, skargę kasacyjną można oprzeć na następujących dwóch podstawach:

- a) naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
- b) naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1).

Prokurator Generalny może oprzeć skargę kasacyjną na podstawach wymienionych powyżej, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku

prawnego. Również Rzecznik Praw Obywatelskich może oprzeć skargę kasacyjną na wskazanych podstawach, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, a Rzecznik Praw Dziecka jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia praw dziecka (art. 398³ § 2).

Kodeks, jako podstawę skargi kasacyjnej, wyklucza podnoszenie zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3).

Ad. 1

Pierwsza z podstaw skargi kasacyjnej (*errores in iudicando*) zostanie omówiona przy okazji omawiania zarzutów apelacyjnych.

Ad. 2

Druga podstawa skargi kasacyjnej (*errores in procedendo*) wymaga, aby naruszenie przepisów postępowania przez sąd II instancji mogło wyrzeć istotny wpływ na wynik sprawy. Oznacza to, iż każde uchybienie przepisom postępowania może stanowić podstawę kasacyjną, pod warunkiem że mogło ono mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Pomiędzy zatem rozstrzygnięciem sądu II instancji a naruszeniem przepisów procesowych musi zachodzić ścisły związek przyczynowy, który skarga kasacyjna powinna wykazać. Jednak, wobec treści **art. 162**, nie można opierać skargi kasacyjnej na naruszeniu przepisów postępowania, które wprawdzie mogły istotnie wpłynąć na wynik sprawy, ale strona nie wytknęła ich w toku postępowania przed sądem II instancji (art. 391 § 1 w zw. z art. 398¹⁹).

Pod względem **formalnym skarga kasacyjna powinna zawierać:**

- a) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości, czy w części,
- b) przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie,
- c) wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żadanego uchylenia i zmiany (art. 398⁴ § 1).

Oprócz tego skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2). Ponadto, skarga kasacyjna powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla **pisma procesowego**, a w sprawach majątkowych powinna zawierać oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398⁴ § 2). Do skargi kasacyjnej dołącza się

także dwa jej odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego oraz dla Prokuratora Generalnego, chyba że sam wniósł skargę (art. 398⁴ § 2).

Wprawdzie Kodeks nie stawia żadnych wymogów dla **uzasadnienia** skargi kasacyjnej, ale należy przyjąć, że powinno być ono związane i ściśle związane z zawartymi w skardze kasacyjnej podstawami kasacyjnymi. Zwięzłość uzasadnienia podstaw kasacyjnych nie oznacza pobieżności ich uzasadnienia. Uzasadnienie powinno być dokładne i wyczerpujące. Powinno ono również korespondować z wnioskami skargi kasacyjnej o uchylenie lub zmianę wyroku w całości lub części.

Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej polega na wskazaniu (i zwięzłym uzasadnieniu), że:

- a) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne lub
- b) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, lub
- c) zachodzi nieważność postępowania, lub
- d) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art 398⁹ § 1).

Jeżeli skarga kasacyjna **nie spełnia wymagań** przewidzianych w art. 398⁴ § 2, przewodniczący w sądzie II instancji **wzywa stronę do usunięcia braków** w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej (art. 398⁶ § 1).

Kodeks wprowadza pojęcie **braków formalnych nieusuwalnych**, bowiem sąd II instancji **odrzuca skargę kasacyjną niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1**. W tym samym trybie **odrzuca skargę kasacyjną** wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1, nieopłaconą oraz skargę kasacyjną której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną (art. 398⁶ § 2).

Jeżeli skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu przez sąd II instancji, Sąd Najwyższy odrzuca skargę. Natomiast w wypadku dostrzeżenia braków skargi kasacyjnej, których nie dostrzegł sąd II instancji, Sąd Najwyższy zwraca ją temu sądowi w celu ich usunięcia (art. 398⁶ § 3). O odrzuceniu skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 sąd II instancji albo Sąd Najwyższy zawiadamia właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik (art. 398⁶ § 4).

W odniesieniu do skargi kasacyjnej Kodeks wprowadza tzw. **przymus adwokacko-radcowski**, stanowiąc, że skarga kasacyjna powinna być **sporządzona przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym** (art. 87¹ § 1). Przymusu tego nie stosuje się, gdy stroną jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną lub jej przedstawicielem jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (art. 87¹ § 2).

Skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok lub postanowienie, w terminie dwumiesięcznym od dnia doręczenia orzeczenia stronie skarżącej. Chodzi oczywiście o sąd II instancji, którym może być sąd okręgowy lub apelacyjny. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej przez PG, RPO i RPD wynosi sześć miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli strona zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem od chwili doręczenia stronie tego orzeczenia (art. 398⁵ § 2).

Termin dwumiesięczny do wniesienia skargi kasacyjnej, w myśl art. 165 § 1, oblicza się według przepisów prawa materialnego. Tak samo ma się rzecz z terminem sześciomiesięcznym do wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Zgodnie z art. 112 KC, termin oznaczony w miesiącach kończy się z upływem dnia, który datą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a gdyby takiego dnia w ostatnim miesiącu nie było - w ostatnim dniu tego miesiąca. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej jest terminem ustawowym, zawitym, którego nie można ani skrócić, ani też przedłużyć.

Sąd II instancji przeprowadza postępowanie wstępne (art. 398⁶). Jeżeli skarga kasacyjna została wniesiona po upływie ustawowego terminu lub jest z innych przyczyn niedopuszczalna, a także wówczas, kiedy strona nie uzupełniła jej braków - sąd II instancji odrzuci skargę kasacyjną (art. 398⁶ § 2). Sąd II instancji odrzuca skargę kasacyjną, jeżeli zawiera ona braki formalne nieusuwalne, przewidziane w art. 398⁴ § 1 (art. 398⁶ § 2).

O odrzuceniu skargi kasacyjnej, która nie spełnia wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 sąd II instancji albo Sąd Najwyższy **zawiadamia właściwy organ samorządu zawodowego**, do którego należy pełnomocnik (art. 398⁶ § 4).

Na postanowienie sądu II instancji odrzucające skargę kasacyjną przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego (art. 394¹ § 1).

Po przeprowadzeniu postępowania wstępnego, sąd II instancji doręcza skargę kasacyjną stronie przeciwnej, która może w terminie **dwutygodniowym** od doręczenia skargi kasacyjnej wnieść do sądu II instancji **odpowiedź na skargę kasacyjną**. Po wniesieniu odpowiedzi na skargę kasacyjną przewodniczący zarządza jej doręczenie stronie przeciwnej. Po zarządzeniu owego doręczenia lub po upływie terminu do wniesienia odpowiedzi na skargę kasacyjną, sąd II instancji niezwłocznie przedstawia skargę kasacyjną i odpowiedź wraz z aktami sprawy Sądowi Najwyższemu. Do akt sprawy dołącza się dwa odpisy zaskarżonego orzeczenia z uzasadnieniem. W razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka odpowiedź na skargę mogą wnieść obydwie strony (art. 398⁷).

Sąd Najwyższy ponawia postępowanie wstępne, przeprowadzone już przez sąd II instancji, przy czym czyni, to na posiedzeniu niejawnym. Jeżeli skarga kasacyjna uległa odrzuceniu przez sąd II instancji Sąd Najwyższy odrzuca skargę kasacyjną. **Odrzucenie skargi kasacyjnej następuje w formie postanowienia**. W razie dostrzeżenia braków formalnych skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy zwraca ją sądowi II instancji w celu usunięcia dostrzeżonych braków (art. 398⁶ § 3). Chodzi tu oczywiście o takie braki, do których usunięcia strona skarżąca nie była wzywana przez sąd II instancji. Jeżeli bowiem strona była wezwana do usunięcia braków formalnych skargi kasacyjnej już przez sąd II instancji, a braków tych nie uzupełniła, to Sąd Najwyższy odrzuca skargę kasacyjną.

O odrzuceniu skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 sąd II instancji albo Sąd Najwyższy zawiadamia właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik (art. 398⁶ § 4).

O przyjęciu lub o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy orzeka na posiedzeniu niejawnym w składzie **jednego sędziego** (art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 398¹⁰).

Również w składzie **jednego sędziego** Sąd Najwyższy:

- 1) odrzuca skargę kasacyjną, gdy uległa ona odrzuceniu przez sąd II instancji;

- 2) zwraca skargę kasacyjną sądowi II instancji w celu usunięcia dostrzeżonych braków (art. 398¹⁰).

Sąd Najwyższy - co do zasady - rozpoznaje skargę kasacyjną na posiedzeniu niejawnym. Na rozprawie Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną jedynie w dwóch wypadkach:

- 1) jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, a skarżący złożył w skardze kasacyjnej wniosek o jej rozpoznanie na rozprawie,
- 2) jeżeli przemawiają za tym inne względy (art. 398¹¹ § 1).

Zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniach niejawnych Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w składzie **trzech sędziów** (art. 398¹⁰).

Rozprawę rozpoczyna, po jej wywołaniu, zwięzłe przedstawienie przez sędziego sprawozdawcę stanu sprawy ze szczególnym uwzględnieniem podstaw i wniosków kasacyjnych (art. 398¹¹ § 2). Na rozprawie strona może działać tylko przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, przy odpowiednim zastosowaniu przepisu art. 87¹ § 2 (art. 87¹ § 1). Mamy tu zatem do czynienia z kolejnym wypadkiem **przymusu adwokacko-radcowskiego**.

Pełnomocnikom stawającym na rozprawie kasacyjnej przewodniczący udziela głosu (art. 224 § 1 w zw. z art. 398²¹ i 391). Pierwsza ma prawo zabrać głos strona skarżąca, a w wypadku kiedy obie strony wniosły skargę kasacyjną – najpierw powód, a po nim pozwany (art. 210 § 1 w zw. z art. 398²¹ i 391). Udzielając głosu stronom, przewodniczący może ograniczyć czas wystąpienia, stosownie do zawłości sprawy (art. 398¹¹ § 3).

Prokurator uczestniczący w rozprawie kasacyjnej może zabrać głos w każdej chwili rozprawy, według swego uznania (art. 210 § 1 *in fine*). Jednak jeżeli prokurator wnosił skargę kasacyjną, powinien zabrać głos jako pierwszy. Jeżeli w rozprawie bierze udział Prokurator Generalny lub upoważniony przez niego prokurator, przewodniczący udziela mu głosu po wysłuchaniu stron (art. 398¹¹ § 4). Rozprawa przed Sądem Najwyższym odbywa się bez względu na niestawiennictwo stron, a wydany wyrok jest wyrokiem zaocznym, nawet gdyby strony nie stawiły się na rozprawę (art. 376 w zw. z art. 398²¹).

Kodeks przewiduje **zawieszenie postępowania kasacyjnego** w dwóch wypadkach:

- 1) określonych w art. 173-175¹;
- 2) na zgodny wniosek stron (art. 398¹²).

Ad 1) Wypadki zawieszenia postępowania przewidziane w art. 173-175¹; to zawieszenia z mocy prawa (art. 173), zawieszenie z urzędu (art. 174) oraz w razie śmierci pełnomocnika (art. 175¹).

Ad 2) Kodeks używa niefortunnego określenia „ulega zawieszeniu” jedynie na zgodny wniosek stron (art. 398¹² *in fine*).

Użycie pojęcia „ulega zawieszeniu” zdaje się sugerować obligatoryjność zawieszenia postępowania w wypadku złożenia w tym przedmiocie zgodnego wniosku stron. Jednak przepis ten należy tłumaczyć tak, że Sąd Najwyższy **może** zawiesić postępowanie na zgodny wniosek stron.

Wniosek taki strony mogą zgłosić w pismach procesowych lub na rozprawie kasacyjnej. W wypadku zgłoszenia wniosku na piśmie, strony mogą wystosować do Sądu Najwyższego wspólne pismo albo dwa osobne pisma. Strony, wnosząc zgodnie o zawieszenie postępowania, mogą jednocześnie oznaczyć termin zawieszenia, który nie może być krótszy niż trzy miesiące (art. 181 pkt 2) ani też dłuższy niż 6 miesięcy, bowiem po upływie 6 miesięcy od daty postanowienia o zawieszeniu sąd umarza postępowanie (art. 182 § 1).

Granicami rozpoznania sprawy w postępowaniu kasacyjnym przez Sąd Najwyższy są **granice zaskarżenia skargą kasacyjną** (art. 398¹³ § 1). Oznacza to, że Sąd Najwyższy jest związany granicami skargi kasacyjnej, tj. jej podstaw i wniosków oraz wskazanego w skardze kasacyjnej zakresu zaskarżenia orzeczenia. Badaniu zatem podlegają podstawy skargi kasacyjnej pod kątem zasadności postawionych w ich ramach zarzutów oraz to, czy podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty uzasadniają wnioski kasacyjne.

Powyższe oznacza, iż **strony po upływie terminu przewidzianego w art. 398⁵ § 1 i 2 nie mogą zmieniać lab uzupełniać ani podstaw, ani też wniosków skargi kasacyjnej.**

Jednak strony mogą przytaczać nowe uzasadnienie podstaw kasacyjnych (art. 398¹³ § 3).

Sąd Najwyższy, bez względu na granice skargi kasacyjnej, bierze z urzędu pod rozwagę **nieważność postępowania** (art. 398¹³ § 1).

W postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy **jest związany** ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2).

Orzeczenia Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym zapadają w formie wyroków lub postanowień. Wyrokiem Sąd Najwyższy zawsze rozstrzyga żądania kasacji, w pozostałych wypadkach wydaje postanowienia.

Rozstrzygając o żądaniach skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy może wyrokiem:

- a) oddalić skargę kasacyjną (art. 398¹⁴);
- b) uchylić zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał orzeczenie lub innemu sądowi równorzędnemu (art. 398¹⁵ § 1);
- c) uchylić również w całości lub w części orzeczenie sądu I instancji i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi temu samemu lub równorzędnemu (art. 398¹⁵ § 1 *in fine*);
- d) uchylić zaskarżone orzeczenie i znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazać sprawę do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 w zw. z art. 398²¹);
- e) orzec co do istoty sprawy (art. 398¹⁶).

W wypadku uchylenia przez Sąd Najwyższy zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania:

- 1) przy ponownym rozpoznaniu sprawy stosuje się odpowiednio art. 415 (art. 398¹⁵ § 1 *in fine*),
- 2) sąd rozpoznaje sprawę w innym składzie (art. 398¹⁵ § 2).

Ad. A

Sąd Najwyższy oddala skargę kasacyjną, jeżeli nie ma usprawiedliwionych podstaw do jej uwzględnienia albo jeżeli zaskarżone orzeczenie mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu (art. 398¹⁴).

Brak usprawiedliwionych podstaw zachodzi wówczas, kiedy przytoczone w skardze kasacyjnej jej podstawy okazały się nieuzasadnione, gdyż nie zachodzi w zaskarżonym orzeczeniu ani też w postępowaniu sądu I instancji: naruszenie prawa materialnego ani takie naruszenie przepisów postępowania, które mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik sprawy.

Należy jednak pamiętać, że bez względu na granice skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania, nawet jeżeli skarga kasacyjna nie zawiera takiego zarzutu (art. 398¹³ § 1). W razie zatem stwierdzenia przez Sąd Najwyższy, iż zachodzi nieważność postępowania, nawet niezarzucana w skardze kasacyjnej, Sąd ten nie może skargi oddalić, lecz musi uchylić wyrok i znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania.

Jeżeli zaskarżone skargą kasacyjną orzeczenie, pomimo błędnego jego uzasadnienia, odpowiada prawu, skarga kasacyjna również ulega oddaleniu (art. 398¹⁴).

Ad. B

Jeżeli Sąd Najwyższy stwierdzi naruszenie prawa, tzn. uwzględni skargę kasacyjną, to uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał zaskarżone orzeczenie lub **innemu** sądowi równorzędnemu (art. 398¹⁵ § 1).

W razie uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sąd, któremu sprawa *została* przekazana, rozpoznaje ją zawsze w innym składzie (art. 398¹⁵ § 2). Uchylenie wyroku może nastąpić w całości lub w części w zależności od granic skargi kasacyjnej i granic ich uwzględnienia przez Sąd Najwyższy.

Sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Nie można też oprzeć skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa ustaloną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰). Przepis ten określa zakres związania sądu II instancji, a mianowicie wykładnią prawa (materialnego lub procesowego) dokonaną przez Sąd Najwyższy w konkretnej sprawie. Wykładni tej Sąd Najwyższy dokonuje w uzasadnieniu swojego orzeczenia.

Związanie to jednak nie będzie obowiązywało w wypadku:

- 1) zmiany okoliczności faktycznych, na podstawie których Sąd Najwyższy dokonał uprzedniej wykładni prawa;
- 2) zmiany obowiązujących przepisów;
- 3) zmiany wykładni prawa.

W wypadku zmiany okoliczności faktycznych, które były podstawą wykładni prawa dokonanej przez Sąd Najwyższy, odstępstwo od owej wykładni jest oczywiste. Zgodnie bowiem z przepisem art. 316 § 1, sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Przepis ten z mocy art. 391 ma zastosowanie do postępowania przed sądem II instancji. Wprowadzenie przez ustawodawcę zmiany przepisów prawa również zwalnia sąd II instancji od owego związania (art. 316 § 1).

Z kolei zmiana wykładni prawa powoduje brak związania wykładnią dokonaną uprzednio przez Sąd Najwyższy.

Ad. C

Uchylenie orzeczenia sądu I instancji w całości lub w części może nastąpić tylko wówczas, kiedy Sąd Najwyższy uchyla jednocześnie również w całości lub w części orzeczenie sądu **II** instancji.

Sytuacja taka będzie miała miejsce, kiedy sąd II instancji oddali w całości lub w, części apelację, a skarga kasacyjna zaskarża całość lub część orzeczenia sądu II instancji.

Może to również nastąpić z urzędu, jeżeli Sąd Najwyższy dopatrzy się nieważności postępowania sądu I instancji (w całości lub w części), której nie dostrzegł sąd II instancji.

Uchylenie orzeczenia sądu I instancji, tak jak i sądu II instancji, może nastąpić wyłącznie w tej części, w której nie stał się on prawomocny.

Uchylając w całości lub w części orzeczenia sądów II i I instancji, Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do ponownego rozpoznania temu samemu sądowi I instancji lub też sądowi równorzędnemu (art. 398¹⁵ § 1).

Sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania (zarówno II, jak i I instancji), **zawsze rozpoznaje ją winnym składzie** (art. 398¹⁵ § 2).

Ad. D

W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy, stwierdzając **nieważność postępowania** (czy to na skutek skargi kasacyjnej, czy z urzędu), uchyla zaskarżone orzeczenie i znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 w zw. z art. 398²¹).

Jednak i w tym wypadku Sąd Najwyższy limitowany jest granicami zaskarżenia (art. 398¹³ § 1).

Ad. E

Jeżeli Sąd Najwyższy uzna, że nie ma naruszeń istotnych przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego, może orzec co do istoty sprawy; w tym wypadku związany jest stanem faktycznym stanowiącym podstawę wydania zaskarżonego wyroku (art. 398¹⁶). Jak z powyższego wynika, Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym może również orzec merytorycznie (co do istoty sprawy), jeżeli występują jednocześnie **dwa warunki**:

- 1) skargi kasacyjnej nie oparto także na podstawie naruszenia przepisów postępowania lub podstawa ta okazała się nieuzasadniona;
- 2) stwierdza jedynie naruszenie prawa materialnego.

Możliwość rozstrzygnięcia merytorycznego w postępowaniu kasacyjnym stanowi element systemu rewizyjnego, o czym już była mowa na wstępie (pkt 1).

Użycie przez ustawodawcę pojęcia „może” oznacza, że wydanie wyroku co do istoty sprawy, w razie stwierdzenia warunków przewidzianych w art. 398¹⁶, nie jest obligatoryjne. Innymi słowy, **Sąd Najwyższy może, ale nie musi wydać wyroku merytorycznego**. Rozstrzygnięcia merytorycznego Sąd Najwyższy może dokonać z urzędu. Nie jest zatem konieczny w tym zakresie wniosek skargi kasacyjnej.

Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie wpływa na przyspieszenie postępowania. Jednocześnie nie angażuje Sądu Najwyższego w sprawdzenie okoliczności spornych, gdyż jest on związany stanem faktycznym stanowiącym podstawę zaskarżonego wyroku.

Jeżeli bowiem Sąd Najwyższy stwierdzi, że stan faktyczny sprawy, ustalony w zaskarżonym wyroku, jest niepełny, sprzeczny z zebrany w sprawie materiałem dowodowym lub z innych przyczyn wadliwy (np. z powodu przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów) to nie może wydać wyroku co do istoty sprawy, a jedynie zaskarżony wyrok uchylić w całości lub w części.

Orzekając co do istoty sprawy, Sąd Najwyższy jednocześnie orzeka o kosztach procesu (art. 108 § 1 w zw. z art. 391 i 398²¹). W razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu (art. 398¹⁸).

W sytuacji, kiedy pozew uległ odrzuceniu (art. 199), Sąd Najwyższy uchyla wszystkie wydane w sprawie wyroki (sądu I i II instancji) i **odrzuca pozew lub umarza postępowanie** (art. 398¹⁹).

O odrzuceniu pozwu Sąd Najwyższy orzeka **postanowieniem** (a nie wyrokiem). Fakt, że Sąd Najwyższy uchyla wyroki, nie stoi na przeszkodzie temu, iż orzeka on w tym przedmiocie postanowieniem. Odrzucenie bowiem pozwu nie stanowi rozstrzygnięcia o istocie sprawy (merytorycznego), a jedynie konstatuje, że wdanej sprawie nie jest dopuszczalne postępowanie cywilne.

Postanowienie o odrzuceniu pozwu jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, zatem Sąd Najwyższy orzeka w nim również o kosztach (art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ i 391).

Sąd Najwyższy z **urzędu uzasadnia** swoje wyroki oraz postanowienia kończące postępowanie w sprawie (art. 387 § 1 w zw. z art. 398²¹), z tym że termin do sporządzenia uzasadnienia orzeczenia przez Sąd Najwyższy wynosi miesiąc. Termin ten jest terminem **instrukcyjnym**, jego przekroczenie zatem nie rodzi żadnych skutków prawnych.

Jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się **zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości**, Sąd Najwyższy może odroczyć wydanie orzeczenia i przekazać to zagadnienie do rozstrzygnięcia **powiększonemu składowi** tego sądu (art. 398¹⁷ § 1).

Przekazanie budzącego poważne wątpliwości zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zależy wyłącznie od uznania składu orzekającego w danej sprawie. Jeżeli skład siedmiu sędziów uzna, że znaczenie dla praktyki sądowej lub powaga występujących wątpliwości to uzasadniają, może zagadnienie prawne lub wnioski o podjęcie uchwały przedstawić składowi izby, natomiast izba - składowi dwóch lub więcej izb albo pełnemu składowi Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w powiększonym składzie może przejąć sprawę do rozpoznania (art. 398¹⁷ § 3). Podjęta przez Sąd Najwyższy w opisanym trybie uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości jest w danej sprawie **wiążąca** (art. 398¹⁷ § 2).

Powiększony skład Sądu Najwyższego może z uzasadnionych przyczyn **odmówić** podjęcia uchwały, a w szczególności - jeżeli nie zachodzi potrzeba wyjaśnienia wątpliwości.

Uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego, składu połączonych izb oraz składu całej izby uzyskują moc **zasad prawnych**. Natomiast skład siedmiu sędziów **może** postanowić o nadaniu jego uchwale mocy zasady prawnej (art. 61 § 6 SNU). Zasady prawne wiążą Sąd Najwyższy we wszystkich rozpoznawanych przez niego sprawach.

W postępowaniu przed Sądem Najwyższym, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, mają zastosowanie odpowiednio przepisy o apelacji (art. 398²¹). Z mocy art. 391 będą w tym postępowaniu miały również odpowiednie zastosowanie przepisy o postępowaniu przed sądem I instancji, z wyjątkiem przepisów art. 194-196 i 198. Nie stosuje się jednak w postępowaniu kasacyjnym przepisów art. 466-468, art. 470-471 (art. 475¹).

W postępowaniu kasacyjnym, podobnie jak w postępowaniu apelacyjnym, obowiązuje **zakaz reformationis in peius**, tzn. zakaz uchylecia lub zmiany orzeczenia na niekorzyść strony wnoszącej skargę kasacyjną, chyba że strona przeciwna również wniosła skargę kasacyjną (art. 384 w zw. z art. 398²¹).